

Setembre social | | Actualitzat el 28/10/2024 a les 08:00

Els grups autoorganitzats de criança: buscant en la comunitat l'antiga gran família

El context actual fa que apareguin xarxes alternatives i iniciatives públic-comunitàries i associatives que es converteixen en espais d'intercanvi de coneixements, recursos i tasques de cura | La Comunalitat de Vic dona suport a diversos grups de criança autoorganitzats, oferint un espai per reunir-se, recursos organitzatius i formacions | La trobada entre mares pot ser molt empoderadora, però no hauria d'implicar reproduir la feminització de la responsabilitat sobre les cures

Taller de massatges autogestionat en un dels grups de criança de Vic | Cedida

La criança, com a pràctica social, ha canviat profundament en pocs anys, tant pel que fa a la forma com pel que fa al seu significat. El ritme de vida i les tendències sociodemogràfiques que empeny el model capitalista han comportat la desaparició de la família extensa i la consolidació de famílies molt més reduïdes, on l'arribada dels fills, si arriben, es retarda. Aquest context fa que la criança sigui, en moltes ocasions, més difícil d'assumir i que, de retruc, apareguin xarxes alternatives i iniciatives públic-comunitàries i associatives que es converteixen en espais d'intercanvi de coneixements, recursos i tasques de cura.

Formació sobre límits autogestionada en un dels grups de criança de Vic Foto: Cedida

A diferència de generacions anteriors on les famílies eren més extenses, avui dia la responsabilitat de la criança recau de manera gairebé exclusiva sobre la família nuclear i majoritàriament sobre les dones, en el cas de les parelles heterosexuales. Malgrat els avis, i sobretot les àvies, tenen un paper fonamental en el suport en la criança, la responsabilitat no s'assumeix conjuntament, a diferència de generacions passades, i acostuma a ser un traspàs que les mares i els pares fan per poder dedicar-se més intensament a la feina remunerada.

«Per una banda, sembla que el model ens empeny a què siguem totes mares, però un cop ho som, que no es noti. I això les nostres mares ho van viure molt, d'haver de reincorporar-se a la feina remunerada molt ràpid». És el que diu Ariadna Toll, una de les dones que, juntament amb altres persones amb qui ha compartit el procés de ser mare, ha impulsat un grup de criança a Vic. «Nosaltres, en canvi, comencem a reivindicar que volem els nostres espais per a poder criar, que al final és una feina que no es paga, però que és molt important i completament necessària», afegeix, «sobretot pels nostres infants. És que amb 16 setmanes els nostres fills no fan res!».

Intercanvi de roba en un dels grups autogestionats de criança de Vic Foto: Sara Blázquez

Toll es refereix al que considera insuficient permís retribuït tant de maternitat com de paternitat, que actualment és de 16 setmanes. «Fa anys la tribu era conviure tota la família en un mateix espai, on hi havia les àvies, les tietes, les cosines, els fills, els nets, i tothom cuidava tothom. Ara sembla que la societat s'està individualitzant i que busquem aquesta tribu en altres famílies que estan passant el mateix».

La necessitat dels vincles comunitaris

Toll va impulsar, fa poc més d'un any, un grup de criança de manera autoorganitzada amb altres persones amb la seva mateixa situació. «Vam ser un grup de dones que vam coincidir sobretot en la fase final de l'embaràs, compartint inquietuds, pors, i un cop vam tenir les criatures fora vam veure que necessitàvem un espai que fos fix, no només per compartir les nostres experiències, sinó també tenir un espai on poder formar-nos i compartir coneixements». Així, després d'expressar què n'esperaven i què podien aportar al grup, ja fos experiència professional com a psicòlogues, odontòlogues, coneixements sobre plantes aromàtiques, música, massatges o fotografia, es van programar les activitats de cada setmana.

Aquest grup es va anar formant a partir de la xarxa de cadascuna de les persones que l'integraven, «les primeres vam marcar una mica les bases per autoorganitzar-nos per poder ser un espai acollidor, sense ser excloents», diu Toll. El grup es va dividir en dos grups, un que es trobava els dimecres a la tarda i un altre que es trobava els divendres al matí, sempre a un centre cívic que l'Ajuntament de Vic els va cedir.

Conscient de l'èxit d'aquesta experiència, un altre grup de famílies amb criatures una mica més petites va replicar la idea, però en aquest cas van demanar l'espai i acompanyament per definir

objectius i fer la planificació a la Comunalitat de Vic. Diana Fatjó-Vilas n'és una de les impulsores que, amb el suport de la Comunalitat, també s'ha autoorganitzat en un altre grup de famílies monomarentals.

Taller de moviment lliure en un dels grups de criança autogestionats de Vic Foto: Cedida

El suport de la Comunalitat

La Comunalitat de Vic pretén fomentar l'autoorganització amb hores d'acompanyament en la creació i consolidació d'aquests grups de suport mutu, «i si necessiten fer sessions de dinàmiques organitzatives, o per planificar la seva activitat, poden tenir suport tècnic i fins i tot recursos econòmics destinats a possibles formacions o activitats», diu Clara Cusó, la tècnica responsable d'aquests acompanyaments.

Algunes activitats organitzades amb aquest grup de criança o amb el de Mares de Llet han estat una sessió de porteig, una xerrada sobre calçat en la primera infància o una xerrada de primers auxilis.

Dins el plantejament de les Comunalitats Urbanes, les economies comunitàries tenen un pes important. La Comunalitat de Vic se centra en l'economia de les cures, «bevem molt de les teories feministes i el diamant de les cures, que implica que en la societat en què vivim hi ha d'haver una corresponsabilització», diu Cusó, «hi hauria d'haver un pes molt important del sector públic, però ni el mercat ni la comunitat per si sols no poden assumir les cures en el model en què vivim».

Acompanyament tècnic de la Comunalitat de Vic a un dels grups de criança de Vic Foto: Cedida

El diamant de les cures és un concepte proposat per l'acadèmica Shahra Razavi amb què es busca identificar els actors responsables de les cures. Les quatre arestes del diamant són la família, l'Estat (o el que és públic), la comunitat i el mercat, i totes elles s'han d'articular per assegurar la provisió de cures. «El que hem generat és un espai públic-comunitari de relació entre la Comunalitat i les entitats que en formen part i l'administració pública en una taula que es reuneix cada dos mesos per parlar sobre quines polítiques es fan entorn de les cures a la ciutat i que tinguin en compte, no només les ajudes a les famílies, sinó també que incloguin una mirada comunitària per abordar les cures de manera comunitària i no posant el pes només en les famílies», explica Cusó.

Després de detectar que ja hi havia altres entitats que donen suport a les cuidadores principals o als familiars de les persones que tenen necessitats de cures, però que, en canvi, no s'estava posant èmfasi en l'economia submergida, la Comunalitat ha prioritzat generar un espai de relació, intercanvi i formació a treballadores de la llar i les cures, Cuida't per cuidar, «que vam acompanyar amb el CAP del Remei i en què fem un acompanyament a les dones treballadores de la llar, sobretot a través de l'empoderament en drets laborals», diu Cusó. Afegeix que «les cures van molt més enllà i no poden dependre només d'aquestes cuidadores i d'aquesta economia submergida, sinó que es necessiten recursos públics, es necessita la comunitat i es necessiten les famílies per assumir un sistema de cures que sigui coherent».

Cusó reconeix que hi ha àmbits, com l'acompanyament a persones amb discapacitats o amb problemes de salut mental, en els quals ja hi ha entitats al territori que s'hi dediquen, però en el cas de la criança, «més enllà dels serveis públics que hi puguin haver, no s'està acompanyant massa des de la comunitat». Per això, i perquè ha sorgit de la mateixa necessitat dels grups, la Comunalitat dona suport a diversos grups de criança autoorganitzats, oferint un espai per reunir-

se, recursos organitzatius i formacions.

Taller de moviment lliure en un dels grups de criança autogestionats de Vic Foto: Cedida

Autoorganització contra la mercantilització de la criança

Sostenir una criança per poques persones fa que gran part de les necessitats es resolguin de manera individual i privada, amb els riscos d'exclusió que comporta no poder-hi fer front. Davant d'aquest panorama, on les polítiques d'infància tampoc han assumit que s'hagin de revertir, emergeixen vincles comunitaris al voltant de la criança.

Hi ha molts exemples inspiradors, com els grups de criança compartida, constituïts per famílies autoorganitzades, per acompanyar els seus infants a partir de posar en comú recursos econòmics i humans. En alguns casos també els anomenen escoletes alternatives. Altres iniciatives són impulsades a través de polítiques municipals d'infància, com ara els espais familiars. Precisament al Remei hi ha l'Espai Familiar de Vic, un servei públic gestionat per la fundació privada Educació i Art d'atenció a les famílies amb infants de zero a tres anys. També hi ha els grups dels serveis públics de salut, com els grups d'acompanyament al postpart o els de suport a la lactància.

Però també existeixen aquests grups totalment informals, petites comunitats de suport a la criança, entenen aquesta comunitat com el procés en el qual les persones participen de manera activa i intencionada, interactuant i amb un sentit de pertinença i compromís. I tot des de l'autogestió. «Totes vam anar pensant si coneixíem algú que ens pogués fer formacions», diu Fatjó-Vilas, «no és que no vulguem pagar, el que no volem és entrar en aquest negoci, que sembla que ara amb la criança hagi de pagar per tot. Abans compartíem el que sabíem, no és just que la criança s'hagi convertit en un negoci!», afegeix.

Taller de massatges autogestionat en un dels grups de criança de Vic Foto: Cedida

La qüestió econòmica acostuma a ser un motiu de pes per autoorganitzar-se. En el cas del grup de criança impulsat per Toll, també. «Una de les coses que té la maternitat és que s'està mercantilitzant i si volem que se'ns cobreixin aquestes necessitats amb professionals privats, seria un cost desproporcionat!», diu. «Entenem que els serveis s'han de pagar, però potser no és necessari anar a buscar una persona que sigui molt coneguda a les xarxes socials, que està venent un producte, que potser aquest producte ens el podem servir nosaltres mateixes, que també tenim coneixements».

La distància amb generacions anteriors

La sensació de soledat en la criança no es dona només per l'absència d'una gran família, sinó també per no poder compartir codis. «Fa anys la tribu era conuiuere tota la família en un mateix espai i on tothom cuidava tothom. I ara sembla que la societat s'està individualitzant i nosaltres estem canviant la manera de fer de les nostres mares. Això fa que hi hagi un xoc i que ens distanciem i que busquem aquesta tribu en altres persones que estan passant el mateix i no pas en el que feien les nostres àvies», diu Toll. Fatjó-Vilas afegeix que «xoco amb la meva mare perquè es deu pensar que soc una il·luminada perquè tinc una criança molt diferent de la seva. Acabes buscant a persones amb qui tinguis una criança similar i et sentis compresa. No sentir-te compresa t'allunya i et fa sentir vulnerable i qüestionar-te a tu mateixa. Si estàs amb altres persones que fan el mateix que tu et reafirmes en el que estàs fent, et fa guanyar seguretat i confiança». El fet de compartir aquesta mirada crea i reforça el vincle entre les persones.

Els grups de criança són espais profundament feminitzats, on són les mares qui tenen una presència més intensa Foto: Cedida

Espais profundament feminitzats

Aquests espais no tenen la mateixa presència en tota la societat. Aquests formats de grups de criança han estat adoptats majoritàriament per famílies autòctones o provinents de contextos culturalment propers i són espais profundament feminitzats, on són les mares qui tenen una presència més intensa. Això no deixa de ser un reflex de la societat patriarcal que atorga a les dones, i específicament a les mares, la responsabilitat principal de les cures.

Segons Cusó, la Comunitat de Vic aposta pels grups autoorganitzats de criança perquè «resolen la necessitat que tenen les famílies nuclears de compartir la criança en societat en un moment en què les cures recauen principalment en les dones, o en les persones que han gestat les criatures. Pensem que és un primer pas, però hauríem d'anar una mica més enllà i implicar també a la part masculina en la criança d'aquestes criatures».

D'altra banda, cal tenir en compte que el patriarcat ha forjat un arquetip de «bona mare», totalment entregada a la criança i que genera molt malestar entre les mares. Aquests espais també es converteixen en espais de trobada entre iguals on poder deconstruir aquest mandat social i compartir la dimensió biològica que suposa haver gestat i parit i, en molts casos, alletat. La trobada entre mares pot ser molt empoderadora, però no hauria d'implicar reproduir la feminització de la responsabilitat sobre les cures, ni essencialitzar els rols en la criança quan el principal motiu d'aquesta feminització són uns mandats culturals que s'haurien de revisar i canviar.

Formació sobre salut bucodental autogestionada per un dels grups de criança de Vic. Foto: Cedida

Suport a les famílies monomarentals

«Moltes mares em diuen: No sé com t'ho fas! És que jo no sé què és fer-s'ho entre dos», diu Fatjó-Vilas. En el cas de les famílies monomarentals no hi ha dubte que les cures i la criança recau tant sí com no en una sola persona: la mare. «Jo ho he après tot des de zero i sola. Em dutxo sabent que tinc una criatura, que l'he de deixar en un espai segur. Les dutxes són ràpides», reconeix, «però ja busques la manera».

El nombre de famílies monomarentals va a l'alça i la Comunalitat també ha acompanyat un grup autogestionat de famílies monomarentals per elecció. «Vam demanar a la Comunalitat si ens podia ajudar, perquè la primera trobada va ser un caos. Imagina't 18 mares amb totes les criatures allà, intentant tenir una conversa de persones adultes amb tot d'infants reclamant la nostra atenció!», diu Fatjó-Vilas. La Comunalitat les va ajudar a organitzar les trobades, moderar-les, definir objectius, planificar i oferir un servei de canguratge. «Vam poder estar pel que estàvem». El grup

s'ha creat per fer xarxa, perquè les criatures sàpiguen que hi ha famílies iguals que la seva, conèixer altres realitats, compartir informacions i ajuts i fer trobades d'oci.

«L'essència del grup és fer xarxa i buscar en la comunitat el que no t'està donant la societat i t'adones que el que tu necessites és el que els altres també estan necessitant», conclou Fatjó-Vilas.

Formació sobre literatura infantil autogestionada en un dels grups de criança de Vic Foto: Cedida

Taller de porteig organitzat per la Comunitat de Vic i Mares de llet. Foto: Josep Comajoan

Taller de porteig organitzat per la Comunitat de Vic i Mares de llet. Foto: Josep Comajoan